



# Molière: Meštiak šľachticom



**DIVADLO ANDREJA BAGARA V NITRE**  
**Vyznamenané „Za vynikajúcu prácu“**  
**a „Za zásluhy o výstavbu“**

---

**36. SEZÓNA**  
**261. PREMIÉRA**

**JEAN BAPTISTE POQUELIN – MOLIÈRE**

# **MEŠTIAK ŠLACHTICOM**

**Komédia v dvoch častiach**

**Preklad: Blahoslav Hečko**

**Úprava: Jozef Bednárík a Darina Kárová**

**Dramaturgia: Darina Kárová**

**Scéna: Milan Ferenčík**

**Kostýmy: Peter Čanecký a. h.**

**Choreografia: Helena Lindtnerová-Krošláková**

**Réžia: zaslúžilý umelec JOZEF BEDNÁRIK**

**PREMIÉRA 7. júna 1986**

---

**Riaditeľka: zaslúžilá umelkyňa Hilda Augustovičová**

**Vedúci umeleckého súboru: Karol Spišák**

## OSOBY A OBSADENIE

PÁN JOURDAIN .....	MARIÁN SLOVÁK
PANI JOURDAINOVÁ .....	ADELA GÁBOROVÁ
LUCILE .....	MARTA SLÁDEČKOVÁ
CLÉONTE .....	JÁN GREŠŠO zaslúžilá umelkyňa
DORIMÈNE .....	BOŽENA SLABEJOVÁ
DORANTE .....	VLADIMÍR BARTOŇ
NICOLE .....	JANA BITTNEROVÁ
COVIELLE .....	JÁN GALLOVIČ
UČITEĽKA HUDBY .....	OLGA HUDECOVÁ
UČITEĽ TANCA .....	PETER STANÍK
UČITEĽ ŠERMU .....	DUŠAN LENCI
UČITEĽ FILOZOFIE .....	ANTON ŽIVČIČ
KRAJČÍRSKY MAJSTER .....	JÁN KUSENDA
UČNI, LOKAJI, TANEČNÍCI .....	Členovia súboru GAG a FAUX PAS

Predstavenie vedie: Mária Oravcová

Text sleduje: Jana Koleničová

Reprodukcia hudby a zvukov: Jiří Bárta

Javiskový majster: Vojtech Ploščinský

Svetlá: Bernard Šiška

Scénu, parochne a kostýmy vyrobili dielne DAB pod vedením Ivana Paulička

**PRESTÁVKA PO I. ČASTI**

## ZHOVÁRAM SA S PÓRODNOU BABOU.

Istá pôrodná baba, ktorá sa vyučila svojmu umeniu v parížskej pôrodnici zvanej Dom boží, pomohla dňa 13. januára 1622 najmilšej pani Puquelinovej priviesť na svet prvorodenca, nedonosené nemluvňa mužského pohlavia.

S istotou môžem tvrdiť, že keby sa mi podarilo onej úctyhodnej žene vysvetliť, komu pomáha na svet, možno, že by v rozrušení dieťaťu ublížila, a tým by poškodila Francúzsko. Tak teda: mám na sebe dlhý plášť s obrovskými vreckami a v ruke namiesto oceľového pera husie brko. Predo mnou horia voskovic a môj mozog je v ohni.

„Ctihodná pani,“ vravím „zaobchádzajte s týmto chlapcom čo najopatrnjšie, nezabúdajte, že je predčasne narodený. Jeho smrť by znamenala nedoziernu stratu pre vašu krajinu!“

„Nemajte strach! Pani Poquelinová by porodila iného!“

„Pani Poquelinová nikdy viac podobné dieťa neporodí, ani ktorákolvek iná dáma v priebehu niekoľkých budúcich storočí.“

„Prekvapujete ma, pane!“

„Ja sám som tým prekvapený. Pochopte, že o tristo rokov neskôr si na vás spomeniem v ďalekej krajine len preto, že ste držali na rukách syna pani Poquelinovej.“

„Držala som na rukách urodzenejšie nemluvňatá!“

„Čo máte na mysli po slovom urodzený? Tento chlapec raz bude slávnejší než váš terajší kráľ Ludovít XIII. a zatieni slávu aj vášho budúceho panovníka, zvaného Ludovít Veľký alebo Kráľ Slnka! Slová vášho chlapca budú preložené do nemčiny, angličtiny, taliančiny, španielčiny a holandštiny. Do dánštiny, portugalštiny, poľštiny, turečtiny, ruštiny...“

„Je to vôbec možné, milosťpán?“

„Nepreerušujte ma, vážená pani! Do gréčtiny! Chcem povedať do novogréčtiny. Ale aj do starogréčtiny. Do maďarčiny, rumunčiny, češtiny, švédštiny, arménčiny, arabštiny!“

„Prekvapujete ma, pane!“

„Na tom nie je nič prekvapujúce. Mohol by som vám vymenovať desiatky autorov, ktorých diela boli preložené do cudzích jazykov, a pritom si ani nezaslúžia, aby ich vydávali v ich materčine. Ale diela vášho chlapca sa nielenže budú prekladať, ale o ich autorovi vzniknú hry a len vaši krajanovia ich vytvoria celé desiatky.“

Hry môjho hrdinu sa budú uvádzať v priebehu nasledujúcich troch storočí na všetkých svetových scénach a nevie sa, kedy sa prestanú uvádzať. Hľa, aký muž vyrastie z vášho novorodeniatka!

Áno, chcel som hovoriť o hrách. Istá úctyhodná dáma, pani Aurora Dudevantová, mimochodom známejšia po menom George Sandová, bude jednou z tých, čo napíšu hry o mojom hrdinovi.

V závere jej hry sa Molière zdvihne a povie: „Áno, chcem zomrieť doma... Chcem požehnať svoju dcéru.“ A princ Condé k nemu pristúpi a povie: „Oprite sa o mňa, Molière!“ Herec du Parc, ktorý mimochodom v čase Molièrovej smrti (1686) nebu-  
de na svete, zvolá s plačom: „Beda, stratil jediného človeka, ktorého som kedysi miloval!“ Dámy píšu dojímavo, s tým sa nedá nič robiť! Ale čo ty, môj úbohý skrvavený majstre! Nechcel si umierať nikde – ani doma, ani inde. A sotva si vo chvíli, keď sa ti z úst prúdom valila krv, prejavil pranie požehnať svoju dcéru Madelaine, ktorá málokoho zaujímala!

Kto píše dojímavejšie než dámy? Hádám niektorí muži: napríklad ruský autor Vladimír Rafailovič Zotov predkladá nemenej dojemný záver: Kráľ sa blíži. Chce vidieť Molièra. „Molière! Čo je mu?“ „Zomrel.“ A princ, ktorý beží Ludovítovi v ústrety, zvolá: „Pane! Molière zomrel!“ Ludovít XIV. zloží klobúk a povie vetu: „Molière je nesmrteľný!”

Čo sa dá namietat' proti posledným slovám? Naozaj, muž, ktorý žije viac ako tristo rokov, je iste nesmrteľný. Zostáva však otázka, či to kráľ uznal?

V opere Arretuza, diele pána Cambraia sa hovorilo:

„Bohovia vládnu na nebi a Ludovít na zemi!”

Ten, kto vládol na zemi, nikdy pred nikým neskladal klobúk, iba ak pred dámami, a určite by k umierajúcemu Molièrovi neprišiel. V skutočnosti neprišiel ani on, ani žiadny princ. Ten, kto vládol na zemi, sa sám pokladal za nesmrteľného, hoci sa podľa môjho názoru mýlil. Bol obyčajný smrteľník ako všetci ostatní, a teda aj slepý. Nebyť slepoty, možno by navštívil umierajúceho, pretože by v budúcnosti uvidel zaujímavé veci, a možno by zatúžil pripojiť sa k skutočnej nesmrteľnosti.

Uvidel by v dnešnom Paríži, na mieste, kde sa ostro zbiehajú ulice Richelieuova, Thérése a Molièrova, muža sediaceho nehybne medzi stĺpami. O niečo nižšie dve ženy zo svetlého mramoru držia v rukách zvitky. Ešte nižšie sa týčia levie hlavy a pod nimi je vyschnuté dno fontány.

Hľa, tu je ten lišiacky, očarujúci Gal, kráľovský komediant a dramatik! Tu je – kráľ francúzskej dramatiky!

Ach, pani moja! Čo mi tu rozprávate o urodzených nemluvnatách, ktoré ste kedysi držali na rukách. Pochopte, tento chlapec, ktorému práve pomáhate na svet v Poquelinovom dome, nie je nikto iný než pán Molière! Aha! Už chápete? Tak buďte opatrná, prosím vás! Povedzte, dieťa zaplakalo? Dýcha? Tak teda žije!”

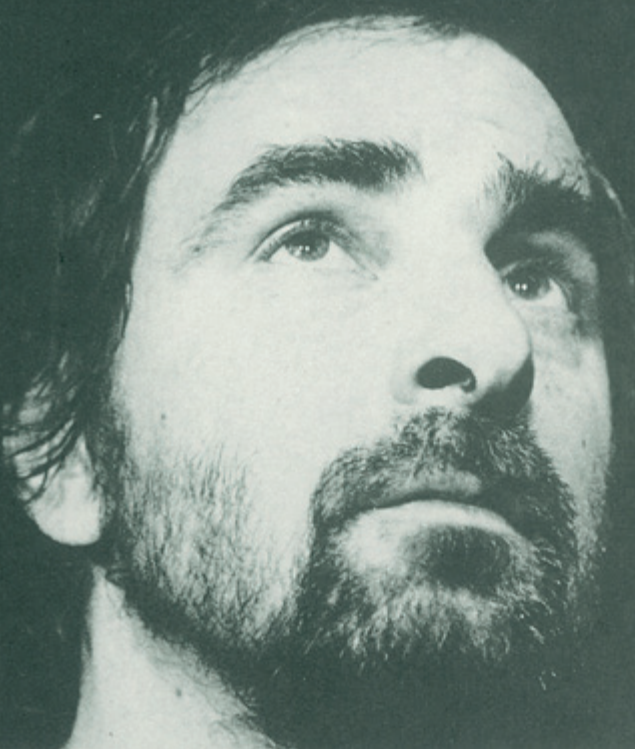
Michail Bulgakov z knihy Život pána Molièra,  
Moskva 1933











Molièrov priateľ: Keby som mal písať hry, možno by neboli také plné vulgárností a triviálností, ako sú vaše diela; lebo darmo je, nikdy sa nebudete vedieť zbaviť sklonu ku fraške.

Molière: Keby som pracoval len pre česť, moje diela by vyzerali celkom ináč; ale musím hovoriť k veľkému davu ľudových divákov a len k hŕstke krasoduchov, aby som udržal svoje divadlo; ten pospolitý ľud by nič nemal z vášho vysokého štýlu a nepochopil by vaše myšlienky...

Sieur de Grimarest: Molière rozoznával tri druhy ľudí, ktorých mu prišlo zabávať: dvoranov, vzdelancov a mešťanov. Dvor si voľkal v predstaveniach, v krásnych citoch Kňažnej z Elidy, Veľkolepých milencov, Psyché; a nepohrdol smiechom pri Scapinovi, Nanútenom sobášu, Grófke z Escarbagnas. Ľud hľadal len frašku a nemal záujem o to, čo presahovalo jeho chápacosť. Bystroumníci chceli, aby taký autor ako Molière spracoval námet a vznešene završil, sledujúc prírodu, charakter, ktorý si zvolil podľa vzoru Terentia.

Pán de la Bruyère o ňom takto súdil: „Terentiovi,” povedal, „chýbalo len, aby bol menej chladný: aká čistota! aká presnosť! aká uhladenosť! aká elegancia! aké charaktery! Molièrovi chýbalo len, aby sa bol vyhol žargónu a písal čistým jazykom: aký zápal! aká prirodzenosť! aký zdroj dobrého vtípu! aký verný obraz mravov! a aký bič výsmechu! Lež akého človeka by bolo možno vytvoriť z tých dvoch autorov komédií!” Všetci učení skoro tak isto súdili o Molièrových dielach; ale on zabával striedavo trojaký druh ľudí, o ktorých som práve hovoril; a keďže chodievali spoločne na jeho hry, súdili o nich podľa toho, aký z nich mali dojem, čo jeho nevelmi trápilo, len keď ich súdy zodpovedali zámeru, ktorý asi sledoval pri uvádzaní tej či onej hry, či už zámer páčiť sa dvoru, zbohatnúť na dave alebo získať si úctu znalcov.

Meštiak šľachticom je hra širokého rozpätia – od realisticko-satirickej drobnokresby až po záverečnú poetickú feériu. Ako vo všetkých hrách aj v nej je viac prevzatého stavebného materiálu (Zo Sorela, Rotroua, Raymonda Poinsona, Aristofana, ba aj z Cervantesa). Ten sa týka, pravda, len detailov. Ako celok je to nanajvýš originálne dielo. Kráľ od neho žiadal len „baletnú zábavu”, no Molière tejto „zábave” dal vyrásť z komédie napojenej životom a reagujúcej na jeden z najaktuálnejších spoločenských javov. Je to komédia – v poslednej analýze – o „être” a „paraître”, bytí a zdaní, o „sagesse” a „folie”, múdrosti a pochabosti (ako temer všetky Molièrove veľké komédie), no plne zaangažovaná za bytie a múdrosť. Tak ju budú prijímať aj budúce storočia.

Jozef Felix

Premiéra komédie Meštiak šľachticom bola v Chamborde v októbri 1670. Kráľ nepovedal ani slovo o hre a všetci dvorania ju skritizovali pod čiernu zem." Molière nás tuším pokladá za hlupákov, keď si myslí, že nás môže pobaviť podobnými úbohosťami," hovoril pán vojvoda de<sup>+++</sup>. „Čo znamená to jeho halaba balašu?" dodal pán vojvoda de<sup>++++</sup>. „Chudák tára, je vyčerpaný. Ak sa nejaký iný autor nedá na písanie divadelných hier, je s divadlom koniec. Ten človek upadá do talianskej frašky."

Prešlo päť dní, než zahrli tú hru po druhý raz. A za tých päť dní Molière, hlboko zronený, ani nevyšiel z izby. Jednako však zahrli ten kus druhý raz. Po predstavení kráľ, ktorý sa ešte o hre nevyjadril, láskavo povedal Molièrovi: „Nezhováral som sa s vami o vašej hre po premiére, lebo som sa obával, že ma očaril spôsob, akým ste ju zahrli. Ale naozaj, Molière, dosiaľ ste nenapísali nič, čo by ma bolo lepšie pobavilo. Váš kus je znamenitý."

Molièrovi náramne odľahlo po takom súde Jeho Veličenstva. A hneď ho chválami zahrnuli dvorania, ktorí do jedného pekne-rúce jednohlasne opakovali kráľove žičlivé slová o hre.

„Ten človek je nenapodobiteľný," hovoril ten istý pán vojvoda de<sup>+++</sup>, "vo všetkom, čo napíše je akási vis comica, ktorú ani klasici neuhádli tak šťastne ako on."

Aké nešťastie pre tých pánov, že sa Jeho Veličenstvo nevyjadrilo už pri premiére!

V novembri tohože roku 1670, keď uviedli Meštiaka šľachticom v Paríži, mnohí sa postavili za tú hru. Každý mešťan sa nazdával, že v nej nachádza verný obraz suseda, a neúnavne sa chodieval dívať na tú podobizeň. Napokon samo predstavenie, hoci prepíate a vybočujúce z rámca pravdepodobnosti, no pritom dokonale zahrané, priťahovalo divákov. A ľudia neďbali na šomranie kritikov, ani si nevšimli, čo hovorili proti tej hre.

Jean - Léonor Le Gallois, sieur de Grimarest  
Z knihy Život pána de Molière, Paríž 1705

## ROZHOVOR S PREKLADATEĽOM

Blahoslav Hečko. Publicista a prekladateľ z románskych jazykov. Doktor filozofie, zaslúžilý umelec. Miluje literatúru, divadlo, hudbu, víno – život. Má zmysel pre humor, ako poznala renesancia. Pochádza z rodiny, kde sa prostota ľudového myslenia spájala s veľkou vzdelanosťou a ušľachtilosťou ducha, s prácou a krásou.

Zdá sa, že máte všetky predpoklady, aby ste rozumeli napríklad Molièrovi...

Môj pradedo bol šafárom na panstve grófov Pálffyovcov v Smoleniciach. Oženil sa s francúzskou slúžkou Annettou, jednou z tých, ktoré si od čias kráľa Karola Róberta z Anjou najímali nielen uhorskí králi, ale aj grófi a magnáti. Je celkom možné, že niektoľko kvapiek galskej krvi koluje ešte v mojich žilách, že táto praprababka zohrala istú úlohu, keď som prekladal Balzacove Rozmarné poviedky, Chevallierovo Zvonodrozdovo, Queneauovu Zazzie v metre, alebo aj tri komédie Molièrove...

Meštiak šľachticom je jednou z nich. Po prvý raz zaznel vo vašom preklade zo scény SND v roku 1960, režíroval ho K. L. Zachar. Druhý raz ho uviedlo Divadlo J. Záborského z Prešova v réžii A. Majerčíka. My sme z vašich prekladov Molièra doteraz inscenovali iba Jura Dandina v réžii Pavla Haspru. Zato častým hosťom bol u nás Goldoni – vo vašej interpretácii. Prečo ste preložili z Molièra tak málo a z Goldoniho tak veľa?

Po Oslobodení vzniklo zásluhou Andreja Bagara osem činoherných súborov. Ako riaditeľ Slovenskej literárnej agentúry som sa stretával s Andrejom Bagarom pri nábore hercov do nových súborov. Bola to úloha neľahká, ale krásna. Janko Laca ako jeden z prvých pionierov dramaturgov vie, s akými ťažkosťami sa stretal prisun nových kvalitných hier. Okolo agentúry sme sústreďovali dramaturgov nových divadiel (Tréger, Galanda, Mayerová, Mičinec, Kret atď.), ale aj prekladateľov. Keďže ich bolo ako šafránu, museli sme sa podvoliť delbe práce. Francúzštinárov bolo v tom čase najviac, preto som prenechal Molièra iným a sám som sa vrhol na prekladanie Goldoniho komédií, ale aj hier iných talianskych autorov (Pirandello, Betti, Benedetti, Candoni), z ktorých tvorby som sprístupnil slovenským divadlám za posledných štyridsať rokov takmer sto diel. No najväčšmi som zaťažil Goldoniho konto: vyše 25 komédií. DAB z nich uviedlo takmer tucet (Zaľúbenci, Mirandolina, Prefíkaná vdova, Impresário zo Smyrny atď.). Ale Molière ma vždy zaujímal. Vytvoril jedinečné charaktery, ktorým dal všeludskú platnosť. Molièrova komika je filozofická a ilustruje konkrétnu ľudskú nereseň na všetkých postavách komédie. Goldoni zas vytvára komiku živého človeka, nie vyabstrahovanej ľudskej vlastnosti. Jeden i druhý dramatik majú však čo povedať našim súčasníkom.

Významný slovenský literárny kritik Jozef Felix v štúdiu Molièra na Slovensku napísal: „...jednou z hlavných podmie-

nok rozvoja našich molièrovských inscenácií sú dobré preklady Molièrových komédií... Jedine také preklady môžu pomôcť režisérom i hercom hlbšie preniknúť do hlbokého zmyslu Molièrovej osobnosti a jeho diela." Myslím, že váš Meštiak šľachticom patrí k „takým“ prekladom.

Dobry preklad je síce prvým predpokladom úspešnej inscenácie, ak je, pravdaže, medzi režisérom a prekladateľom, ktorý je zástupcom a ochrancom pôvodného autora, zhodná koncepcia, názor na komunikatívnu silu a smerovanie slova. Niektorí režiséri však v zajatí svojej koncepcie žiadajú také úpravy, ktoré sa môžu nepriaznivo odraziť v myšlienkovvej jednote autorovej výpovede. Čo sa vlastne stane? Poruší sa znaková, informatívno-komunikatívna rovina ako dôsledok priveľkej aktualizácie niektorých rozhodujúcich momentov textu. Myslím, že v prípade vášho Meštiaka šľachticom nejde o „takú“ úpravu.

Celým svojím doterajším dielom dokazujete, že slovenčina je bohatý a krásny jazyk, ktorý sa v ničom nemusí hanbiť pred taliančinou, francúzštinou či inými svetovými jazykmi. V tomto tvrdení je veľa nádeje a najmä pre tých, čo trpia komplexom malého národa... Preklad je pre vás hrou, dobrodružstvom. Napokon tak sa aj bude volať kniha vašich praktických skúseností s prekladaním humoru – Dobrodružstvo prekladu.

Že slovenčina je dnes vyspelý jazyk s ústredným postavením medzi slovanskými jazykmi, priznávajú aj cudzinci, znalci slovanských jazykov. Je priam šokujúce pre mnohých lingvistov, že slovenský ľud bez akýchkoľvek úradných inštitúcií vytvoril par excellence ľudový jazyk. Slovenčina nevznikla pred štyridsiatimi rokmi. Všetko bohatstvo v nej uložené storočiami sa nám odrazu vysoko rentuje. V poslednom období vývinu si iba čistí svoje štýly, ale podstata zostáva. Ja nijakým komplexom netrpím a neradím to ani spisovateľom, hercom, výtvarníkom, ani politikom, ak sa takí nebodaj ešte medzi nami nájdú. Zakomplexovanosť predsa nemáme sami zo seba. A dnes ju už nemusíme mať ani z iných. V každej ozajstnej hre je pravda a krása. Tieto dve kategórie sú pre umelca neoddeliteľné. Moji rodičia to cítili. Keď okopávali repu, ešte aj tie šľapy za sebou pozahŕňali. Ak budú všetci takto postupovať, opustia nás všetky mindráky.

Čo pokladáte za najtvrdší prekladateľský oriešok?

Sú to slovné hry a rozličné básnické trópy. Tie sa totiž – a to vedia najmä prekladatelia básnici – nedajú prekladať doslova... Ale ako sa dajú prekladať, o tom sa hovorí v chystanej knihe...

S prekladateľom sa zhovárala D. Kárová

---

Program DIVADLA ANDREJA BAGARA V NITRE k Molièrovej komédii MEŠTIK ŠLACHTICOM. Zodpovedná redaktorka zaslúžilá umelkyňa HILDA AUGUSTOVIČOVÁ. Redakcia a grafická úprava dramaturg PhDr. JÁN LACA. Návrh obálky Jozef Bednárík. Fotografie zo skúšok Pavol Dřížhal. Povolené prípisom PK, číslo HS 10778/53. Vytlačili Nitrianske tlačiarne, Nitra. III. vydanie.

Cena Kčs 3,-



